

rendelkezésükre. A hibák halmozott elkövetése javítás és segítség elmaradása esetén a feladat előli kitérést eredményezheti.

— A tanároknak arra kell törekedni — emeli ki végezetül a szerző —, hogy a tanulmányi eredményektől, előítéletektől ne engedjék magukat befolyásolni, s következetesen pozitív elvárásokat alakítsanak ki minden serdülővel szemben (140—150. o.).

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a könyv könnyed stílusú, ötletgazdag, s jó megoldási módokat kínál a gyakorló pedagógusok számára, a serdülők motiválásának fokozása érdekében. A munka hiányosságának tartjuk egy körülhárított elméleti keret tükröztetésének az elmaradását, mely elősegíthette volna a gyakorlatnak kínált eljárási módok logikus levezetését és strukturálását.

Réthy Endréné

GERGENCSIK ESZTER

KREATIVITÁS ÉS KÖZÖSSÉG

A kreatív személyiségű tanulók helyzete az osztályközösségben

Budapest, 1987. Tankönyvkiadó

Az 1978-as tantervekben a társadalmi igényeknek megfelelően előtérbe került a kreativitás fejlesztése.

Igen időszerű témával foglalkozik tehát Gergencsik Eszter új könyvében: a kreativitás és a kollektivitás összefüggéseit igyekszik feltárni 10—14 éves tanulónál. Tudtommal korábban Magyarországon még senki nem kapcsolta össze e két fontos, személyiséget jellemző sajátosság mérését.

A vizsgálat célja a szerző megfogalmazásában: "Van-e valamiféle törvényszerű együttjárás a kreativitás és a közösségi helyzet között; megfér-e és milyen módon fér meg egy személyben ez a két személyiségjelleg?" (28. o.).

Az I. fejezetben széles körű hazai és nemzetközi szakirodalomra támaszkodva világítja meg a kreativitás és a közösség összefüggésének kérdéseit. Igen szimpatikus a szerző felfogása: a kreativitást nem a kiemelkedők sajátosságának, hanem mindenkinél fejleszthetőnek és fejlesztendőnek tartja.

Az 1975—76-os tanévben négy osztályban folytattak elővizsgálatot imponálóan sokféle (14) kutatási módszert alkalmazva. A kreativitás feltárására a Torrence-féle teszt mellett új, ötletes módszereket használtak: "Ötletki-

nálat, ötletek vására, mi lenne ha..." (65–67. o.). A közösségi helyzet vizsgálatára szociológiai felmérést készítettek követő jelleggel, osztályelemzést kértek a tanulóktól és kiscsoportos beszélgetéssel (szociálpszichológiai interjú) igyekeztek kiegészíteni, pontosítani mérési eredményeiket. A személyiségtulajdonságok vizsgálatát önjellemzés, társjellemzés, szülői és osztályfőnöki jellemzés segítette. A kapott eredményeket értékorientációs vizsgálat, konfliktusszituációban történő viselkedés megfigyelése és társas interakció vizsgálat egészítette ki.

E módszerek bármelyike igen hasznos lehet a gyakorló pedagógusoknak, osztályfőnököknek, ha alaposabban akarják megismerni osztályukat, ha kíváncsiak mi rejlik tanulóikban. A módszerek részletes ismertetését is megtalálhatják az érdeklődők a könyvben.

Az elméleti megközelítés és az elővizsgálat alapján hipotéziseik a következők voltak: "A kreativitás fejlettségének szintje úgy differenciál, hogy a kreatív vizsgálati személyek szociometriai pozíciója közepes vagy gyenge, tevékenységértéke magas, magatartása én-specifikus, közösség iránti attitűdje pozitív, de tárgyilagos." (114. o.)

A kutatás második szakaszában három eltérő szocioökonómiai és kulturális környezetben működő budapesti általános iskola 18 felső tagozatos osztályában közel 500 tanulóval végeztek vizsgálatot. A módszerek közül a kreativitás-tesztet, a szociológiai felmérést, a személyiségtulajdonságok vizsgálatát és az attitűdskálát látták alkalmasnak a nagy minta vizsgálatára. A vizsgálat középpontjában a kreativitás-teszt és a szociometriai felmérés adatainak összevetése, kapcsolataiknak a feltárása állt, de a mérési adatokat kiegészítették az osztályfőnököktől kapott információkkal.

A kreativitást és a kollektivitást egyénekre, tanulókra bontva függetlennek találták, az osztályok egészét vizsgálva enyhe pozitív korrelációt állapítottak meg (174. o.). Az eredmények arra hívják fel a figyelmet, hogy a kollektivitás és a kreativitás nem zárja ki egymást, sőt az együttes fejlődésére kellene nagyobb gondot fordítani a pedagógiai gyakorlatban.

Tanulságos a szerző több helyen elbújtatott iskolakritikája: "Az iskola ma még a környezeti adottságokra csak támaszkodik, a jó adottságokat fejleszti, de a kedvezőtlenekkel nem tud mit kezdeni, a hiányokat nem mindenben képes pótolni." (139. o.) A vizsgálat rámutatott arra is, hogy "az iskolai oktatás a tanulók gondolkodását túlzottan szabályozza, kordában tartja, meghatározott irányba tereli" (86. o.). "Az eredmények azt mutatták, hogy a kreatív vizsgálati személyek tanulmányi eredménye gyengébb a kreativitásuknál."

(105. o.) Ugyancsak helytálló, hogy a tanulók hiányolják a derűt, a humort az iskolában (188. o.).

A könyv néhány fontos és gyakori pedagógiai tévedéstől óvja a tanárokat: "A mindennapi életben, de sajnos az iskolában is, gyakran és könnyen összetévesztik a kreatívat a lázadóval, a fegyelmezetlennel, a renitenssel, a mindig mindent tagadóval, a nonkonformistával." (182. o.) Meggyőző az igen gyakori "skatulyázás" elleni érveinek felvonultatása is (197. o.).

Összefoglalásként a vizsgálati eredmények és a pedagógiai gyakorlat mélyreható ismerete alapján a kreativitás és a kollektivitás együttes fejlesztésének feladataira tesz javaslatot a szerző. Gergencsik Eszter munkája további fontos kutatásokra ösztönözhet. Például: hogyan alakul a kreativitás és a kollektivitás viszonya az alacsonyabb életkorú csoportokban, illetve a közép- és felsőfokú intézményekben? Mely tényezők húzódnak egy-egy osztály kiugróan magas kreativitási szintje mögött? Miért nem nő szignifikánsan a kreativitási szint az ötödiktől a nyolcadik osztályokig?

A könyv egyaránt érdekes és tanulságos olvasmány lehet a gyakorló pedagógusok és az elméleti szakemberek számára.

Bartal Andrea

GABNAI KATALIN

DRÁMAJÁTÉKOK GYEREKEKNEK, FIATALOKNAK, FELNŐTTEKNEK

Budapest, 1987. Tankönyvkiadó

Ritka történelmi pillanat: a pedagógiai szakma elfogad-befogad egy új diszciplínát. Hiszen ennek jelképeként kell tekintenünk azt, hogy a Tankönyvkiadó gondozásában megjelent Gabnai Katalin "Drámajátékok" című könyve. A várakozás, mi tagadás, meglehetősen hosszú volt. Ez a — természetesen Moreno-t is alapító ősként tisztelő — pedagógiai irányzat, a cselekvő iskola leágazásaként az ötvenes évek közepétől bontakozott ki az angolszász országokban. Peter Slade 1954-ben megjelent munkája, a "Child Drama" tekintetük ma is az irányzat egyik bibliájának. Drámai nevelés, alkotó dramaturgia, drámapedagógia sőt színi nevelés. Sokáig keresték a mozgalom hazai pionírjai az alkalmas magyar szót, miután Angliából, a skandináv országokból, a közelebbi Ausztriából, sőt Csehszlovákiából rendre hozták haza a rossz minőségű, mégis